

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ดำเนินการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่สำคัญหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษา ภาคบังคับ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ซึ่ง ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็ก เยาวชน และประชาชน จากการบังคับใช้ กฎหมายในข้างต้นอยู่ในระดับที่น่าพอใจในเชิงปริมาณ สำหรับในเชิงคุณภาพยังคงมีสภาพ ปัญหาปรากฏอยู่ ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยและข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายในหลาย ประการ และจำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไขให้สามารถเกิดผลลัพธ์ตามเจตนารมณ์ของ กฎหมายต่อไป (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559, หน้า 4) โดยการพัฒนา ประเทศขาดความต่อเนื่อง มีแผนพัฒนาและแผนยุทธศาสตร์ที่หลากหลาย การจัดสรรและ การใช้งบประมาณแบบแยกส่วน การกำหนดอนาคตของชาติกระทำโดยภาครัฐเป็นส่วน ใหญ่ และประเทศพัฒนาแล้วจะมียุทธศาสตร์ชาติ จากปัญหาและแนวโน้มดังกล่าวนำไปสู่ การกำหนด ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ซึ่งเป็นการบูรณาการและ เชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) กำหนดว่า ประเทศมีความ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์ แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง และสร้างความสุขของคน ไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบ เศรษฐกิจ หรือ การเป็นไทยแลนด์ 4.0 (พรชัย เจตมาาน และคณะ, 2559, หน้า 2) การศึกษา เป็นกลไกในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังแนวความคิดให้กับพลเมืองและ เยาวชนของชาติ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญของสมรรถนะและความสามารถในการแข่งขันระยะ

ยาว (Long Term Competitiveness) ที่เป็นข้อต่อหลักและบริบทที่สำคัญของการออกแบบ ภายใต้การขับเคลื่อนของการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา อันเชื่อมโยง กับมนุษย์และสังคมในพลวัตการเปลี่ยนแปลงของการก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 และการเป็นไทยแลนด์ 4.0 การปฏิรูปการศึกษา จึงเป็นโจทย์สำคัญสำหรับทุกภาคส่วน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ และจะสำเร็จได้ก็ต้องด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ พร้อมรับมือกับความท้าทายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งทักษะสำคัญสำหรับคนยุคศตวรรษที่ 21 และการเป็นไทยแลนด์ 4.0 ดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัย การบริหารจัดการ การมีทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่มีประสิทธิภาพ (พรชัย เจตมาตาม และคณะ, 2559, หน้า 5) ซึ่งในยุคปฏิรูปการศึกษา จำเป็นต้องใช้ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ จึงจะนำโรงเรียนบรรลุความสำเร็จตามภารกิจและบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน การเป็นผู้บริหารมืออาชีพจะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่เอื้อโดยเฉพาะและอาศัยกระบวนการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ทุกสถาบัน และทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา (ธีระ รุญเจริญ, 2557, หน้า 1)

กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลักในการปฏิรูปการศึกษา มีนโยบายสำคัญหลายประการที่จะขับเคลื่อนทำให้การปฏิรูปการศึกษา โดยมีเจตนาที่จะสร้างโอกาสและคุณภาพทางการศึกษา ให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกลุ่มประชากรวัยเรียนที่มากที่สุด และมีสถานศึกษากระจายอยู่ทั่วประเทศ (บวร เทศารินทร์, 2561, ออนไลน์) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา นักวิชาการหลายท่าน มีความเห็นตรงกันว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่งดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น มีทักษะและบทบาทในการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์และนำไปสู่การปฏิบัติในอนาคต

(ชัยยนต์ เพาพาน, 2559, หน้า 303) ซึ่งคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาเป็น พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความเป็นผู้ไวต่อข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศหรือการ เปลี่ยนแปลงใหม่ๆ มีความอดทนอดกลั้น อารมณ์มั่นคง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้มีการ ติดต่อประสานงาน มีความเฉลียวฉลาด ไหวพริบดี มีทักษะการวิเคราะห์ปัญหา แก้ปัญหา และการตัดสินใจ เป็นผู้ที่มีความใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน พร้อมทั้งมีการสร้างขวัญและกำลังใจรู้จัก ยึดหยุ่นตามสถานการณ์และให้เกียรติ เคารพผู้อื่น (จุฑารัตน์ ชุ่มประดิษฐ์, 2556, หน้า 5 – 6) ซึ่งมีนักวิจัยและนักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคปฏิรูปการศึกษาในทิศทางเดียวกัน ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) คุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ 3) คุณลักษณะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี 4) คุณลักษณะด้านการติดต่อประสานงานที่ดี 5) คุณลักษณะด้านการเป็นนักริเริ่ม สร้างสรรค์ 6) คุณลักษณะด้านการเป็นนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก 7) คุณลักษณะด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี 8) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและความอ่อน น้อมถ่อมตน และ 9) คุณลักษณะด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้จากการสังเคราะห์ เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางการบริหารของ จุฑารัตน์ ชุ่มประดิษฐ์ (2556, หน้า 51) ชัยยนต์ เพาพาน (2559, หน้า 304 – 306) สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานการบริหารงานบุคคลและนิติการ (2559, หน้า 41 – 44) สมศักดิ์ เจริญพานิชเสรี (2561, ออนไลน์) บวร เทศารินทร์ (2561, ออนไลน์) และ Fox (2006, p. 57) ซึ่งการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้ สถานศึกษาประสบผลสำเร็จและสอดคล้องกับแนวการปฏิรูปการศึกษานั้น ปัจจัยสำคัญ ต่อการเสริมสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียน คือ ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วม ซึ่งตรงตามมาตรา 22 ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่ง ในฐานะผู้นำหลัก ซึ่งมี ภาระหน้าที่สำคัญคือ เป็นผู้นำทางการศึกษา มีความรับผิดชอบในการบริหารงานด้าน ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเปลี่ยนแปลงจากหลักการเดิมที่มีต่อการจัดการศึกษา ทำให้หลักในการ บริหารการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา รูปแบบการบริหาร

จัดการและการพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยผู้บริหารที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องและเป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และการศึกษาไทยในยุค 4.0 โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เข้มแข็งและยั่งยืน ผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาของ สมศ.ทุกโรงเรียน ซึ่งต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณลักษณะที่ดี เพื่อให้การบริหารจัดการสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและแนวทางการปฏิรูปการศึกษา จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาที่มุ่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาในโรงเรียน ให้มีคุณภาพและหาแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ ต่อไป

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย ไว้ดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน อยู่ในระดับใด
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตาม สถานภาพการดำรงตำแหน่งที่ต่างกัน แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตาม ขนาดโรงเรียนที่ต่างกัน แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

5. แนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีแนวทางอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่งที่ต่างกัน
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียนที่ต่างกัน
4. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน
5. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน อยู่ในระดับมาก
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตาม สถานภาพ การดำรงตำแหน่งที่ต่างกัน แตกต่างกัน
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตาม ขนาด โรงเรียนที่ต่างกัน แตกต่างกัน
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตาม ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ จะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้ได้สารสนเทศสำหรับผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ในการนำไปประกอบกระบวนการบริหารอย่างมีระบบเพื่อช่วยให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ผลการวิจัยเป็นสารสนเทศพื้นฐานสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ เพื่อประกอบการพิจารณาให้การสนับสนุนส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลโรงเรียนในด้านการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาต่อไป

3. ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มาใช้ในการบริหารงานโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลโรงเรียนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี และจังหวัดอื่นๆ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ดังนี้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ของ จุฑารัตน์ ชุ่มประดิษฐ์ (2556, หน้า 51) ชัยยนต์ เพาพาน (2559, หน้า 304 – 306) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานการปฏิรูปการศึกษามหาชนและนิติการ (2559, หน้า 41 – 44) สมศักดิ์ เจริญพานิชเสรี (2561, ออนไลน์) บวร เทศารินทร์ (2561, ออนไลน์) และ Fox (2006, p. 57) ได้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา 9 ด้านดังนี้

- 1.1 คุณลักษณะด้านการมีวิสัยทัศน์
- 1.2 คุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 1.3 คุณลักษณะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี
- 1.4 คุณลักษณะด้านการติดต่อประสานงานที่ดี
- 1.5 คุณลักษณะด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์
- 1.6 คุณลักษณะด้านการเป็นนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก
- 1.7 คุณลักษณะด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี
- 1.8 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและความอ่อนน้อมถ่อมตน

1.9 คุณลักษณะด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2560 จำนวนทั้งสิ้น 1,534 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 180 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,354 คน จากทั้งหมด 162 โรงเรียน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2560 ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, pp. 607 – 610, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 43) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 308 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 86 คน และครูผู้สอน จำนวน 222 คน จากนั้นผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 49 – 50) โดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 สถานภาพการดำรงตำแหน่ง

3.1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

3.1.1.2 ครูผู้สอน

3.1.2 ขนาดโรงเรียน

3.1.2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก

3.1.2.2 โรงเรียนขนาดกลาง

3.1.2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่

3.1.3 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

3.1.3.1 น้อยกว่า 10 ปี

3.1.3.2 10 – 20 ปี

3.1.3.3 มากกว่า 20 ปี

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตาม
แนวทางการปฏิรูปการศึกษา

3.2.1.1 คุณลักษณะด้านการมีวิสัยทัศน์

3.2.1.2 คุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ

3.2.1.3 คุณลักษณะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี

3.2.1.4 คุณลักษณะด้านการติดต่อประสานงานที่ดี

3.2.1.5 คุณลักษณะด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์

3.2.1.6 คุณลักษณะด้านการเป็นนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจ

เชิงบวก

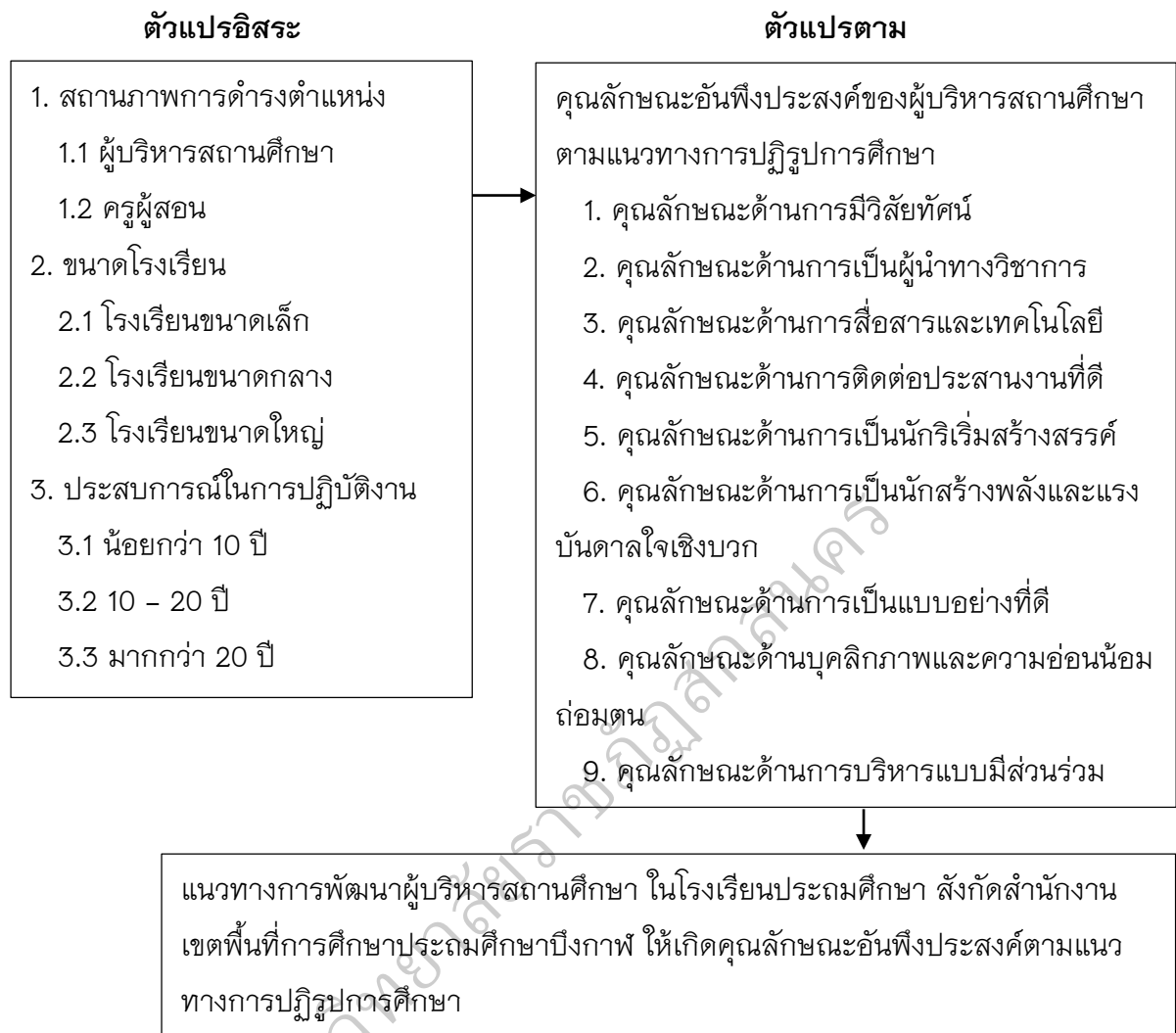
3.2.1.7 คุณลักษณะด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี

3.2.1.8 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและความอ่อนน้อมถ่อมตน

3.2.1.9 คุณลักษณะด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร
สถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา 9 ด้าน
ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) คุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำทาง
วิชาการ 3) คุณลักษณะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี 4) คุณลักษณะด้านการติดต่อ
ประสานงานที่ดี 5) คุณลักษณะด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์ 6) คุณลักษณะด้านการ
เป็นนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก 7) คุณลักษณะด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี 8)
คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและความอ่อนน้อมถ่อมตน และ 9) คุณลักษณะด้านการ
บริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้จากการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กับปัจจัยทางการบริหารของ จุฑารัตน์ ชุมประดิษฐ์ (2556, หน้า 51) ชัยยนต์ เพาพาน
(2559, หน้า 304 – 306) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานการ
บริหารงานบุคคลและนิติการ (2559, หน้า 41 – 44) สมศักดิ์ เจริญพานิชเสรี (2561,
ออนไลน์) บวร เทศารินทร์ (2561, ออนไลน์) และ Fox (2006, p. 57)

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ความรู้ความสามารถและพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาในทางที่ดี

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความเป็นผู้นำทางวิชาการที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะการติดต่อประสานงาน การสื่อสารและเทคโนโลยีที่ดี มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน มีบุคลิกภาพที่ดีอ่อนน้อม ถ่อมตน และพฤติกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ก้าวทันการปฏิรูปการศึกษา มีทั้งหมด 9 ด้าน ดังนี้

2.1 คุณลักษณะด้านการมีวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความสามารถวางแผน คาดการณ์ อนาคตของสถานศึกษา มีวิสัยทัศน์กว้างไกลก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเพื่อวางแผนในอนาคตได้ มีความสามารถในการวางแผนงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายที่วางไว้ มีวิธีการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน

2.2 คุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ผู้บริหารเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการ เป็นผู้นำทางวิชาการในการนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารงานและจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีความเชี่ยวชาญวิชาการ มีการส่งเสริมชั้นเรียน นิเทศการสอน ตรวจสอบแผนการสอน อย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนครูให้มีการสร้างนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาการเรียนการสอน และให้คำปรึกษาแนะนำที่ดีแก่ครูและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

2.3 คุณลักษณะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี หมายถึง ผู้บริหารมีการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคลากร มีการสื่อสารที่มีความเที่ยงตรง รวดเร็ว และเพียงพอต่อการตัดสินใจของครู จัดให้มีระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารและการเรียนการสอน มองเห็นคุณค่าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ โดยจัดหาและใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการที่ดี และเพื่อการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

2.4 คุณลักษณะด้านการติดต่อประสานงานที่ดี หมายถึง ผู้บริหารใช้เทคนิค หรือรูปแบบในการติดต่อประสานงานอย่างหลากหลายช่องทาง เพื่อให้บุคลากรได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วน โดยการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก ได้ทั่วถึง ประสานงานให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ

ได้อย่างดี แสวงหา แบ่งปันข้อมูล และความรู้อย่างเปิดเผยชัดเจน มีการค้นหาความเข้าใจ และปฏิบัติอย่างเข้าใจกับคนอื่น และมีเทคนิค มีความสามารถในการครองใจคน

2.5 คุณลักษณะด้านการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง ผู้บริหารมีการคิดหรือวางแผนการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงศักยภาพพื้นฐานของโรงเรียน และความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาให้สูงขึ้นในระดับที่คาดหวัง มีความเชื่อมั่นในสัญชาตญาณของตนเองมีความสามารถการเป็นนักคิด นักริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถการแก้ปัญหาให้สำเร็จอย่างไม่คาดฝัน มีการคิดนอกกรอบ การคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม เพื่อการบริหารจัดการกับความซับซ้อนทางสังคมในศตวรรษที่ 21 กระตุ้นส่งเสริมให้ครูริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวคิดและเทคนิคใหม่ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนางาน และมีแนวทางในการบริหารที่ท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

2.6 คุณลักษณะด้านการเป็นนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก หมายถึง ผู้บริหารสร้างหลักการทั้งเชิงบวก เชิงรุกและวิธีการดูแลเอาใจใส่ ให้ความสำคัญในการพบปะพูดคุยกับนักเรียน ครูและผู้ปกครอง สร้างความพร้อมของตนเองเพื่อรองรับและสนับสนุนบุคลากรทุกโอกาส สร้างความกระตือรือร้นและความคิดเชิงบวกต่อบุคลากรในการร่วมกันกำหนดทิศทางในอนาคต มีเทคนิคด้านการจูงใจเป็นสำคัญ พูดจริง ทำจริง มีความจริงใจ มีการบำรุงขวัญ มีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจผู้ร่วมงานทุกคน และส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรอย่างต่อเนื่องให้มีความก้าวหน้าในอาชีพด้วยการให้รางวัลหรือบำเหน็จ ความชอบ มีความเป็นห่วงเป็นใย ความเป็นอยู่ของบุคลากร และเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน

2.7 คุณลักษณะด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงาน มีการใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสถานศึกษา เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ฝึกการสื่อสารที่ดี และคิดวิเคราะห์เป็น การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และเป็นแบบอย่างที่ดีในการวิเคราะห์ปัญหา แก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

2.8 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและความอ่อนน้อมถ่อมตน หมายถึง ผู้บริหารเป็นผู้มีความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ มีความสุขภาพทั้งการแต่งกาย การพูด ที่มีความเข้มแข็ง ชัดเจน มั่นคง รู้จักกาลเทศะ ให้เกียรติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งต่อหน้าและลับหลัง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครูและบุคลากร รวมถึง ผู้ปกครอง และชุมชน มีสัมมา

การระ การรู้จักบุคคลในชุมชน มีความกระตือรือร้นและคล่องแคล่วในการทำงาน มีความ ยุติธรรมในการบริหารงาน และมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน ในสถานศึกษา

2.9 คุณลักษณะด้านการทำงานแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้บริหารให้ ความไว้วางใจบุคลากรในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนด เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้ ความสามารถ ให้มีโอกาสดำเนินไปมีส่วนร่วมในความสำเร็จของสถานศึกษา และให้โอกาส เข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

3. การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง แนวทางในการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน และแก้ไขการจัดการศึกษาในประเทศไทยให้ประสบความสำเร็จทางการศึกษาและการ จัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21 และ การศึกษาไทย 4.0 ในยุคไทยแลนด์ 4.0

4. สถานภาพการดำรงตำแหน่ง หมายถึง ตำแหน่งของข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาและ ครูผู้สอน

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการ ศึกษาที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาราชการแทนตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน หรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ปีการศึกษา 2560

4.2 ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนในโรงเรียน ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พุทธศักราช 2546 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2560

5. ขนาดโรงเรียน หมายถึง ลักษณะของโรงเรียนโดยจำแนกตามจำนวน นักเรียน โดยโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ แบ่ง ออกเป็น 3 ขนาด ดังนี้

5.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่

1 - 120 คน

5.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่

121 - 499 คน

5.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป

6. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน หมายถึง ช่วงเวลาการปฏิบัติงานที่อยู่ในช่วงผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งจนถึงเวลาปัจจุบัน แบ่งเป็น

6.1 น้อยกว่า 10 ปี หมายถึง ช่วงเวลาการปฏิบัติงานที่อยู่ในช่วงผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งจนถึงเวลาปัจจุบัน ของผู้บริหารโรงเรียนหรือครูผู้สอน ที่น้อยกว่า 10 ปี

6.2 10 - 20 ปี หมายถึง ช่วงเวลาการปฏิบัติงานที่อยู่ในช่วงผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งจนถึงเวลาปัจจุบัน ของผู้บริหารโรงเรียนหรือครูผู้สอน ตั้งแต่ 10 - 20 ปี

6.3 มากกว่า 20 ปี หมายถึง ช่วงเวลาการปฏิบัติงานที่อยู่ในช่วงผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งจนถึงเวลาปัจจุบัน ของผู้บริหารโรงเรียนหรือครูผู้สอนที่มากกว่า 20 ปี ขึ้นไป

7. แนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ ให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา หมายถึง แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยผู้วิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากสถิติ ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ โดยรวมมาพิจารณาถ้าพบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านใดมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าโดยรวม แล้วผู้วิจัยจะนำด้านดังกล่าวไปสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญนำเสนอวิธีหรือแนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาด้านนั้นต่อไป